

Osäkerhet, flexibilitet, hälsa och stress

- *En empirisk prövning av Guy Standings klassbegrepp*

Författare: Martin Cornell och Anton Petersson
Kandidatuppsats: SOCK04, 15 hp
Höstterminen 2015
Handledare: Olle Frödin

Abstract

Authors: Martin Cornell and Anton Petersson

Bachelor Thesis, Department of Sociology Lund University

Title: Insecurity, flexibility, health and stress – an empirical investigation of Guy Standings class schema.

Objective: In order to put the class schema of popular sociologist Guy Standing to empirical test, we sought out to define this schema in a large survey database of 15.937 respondents of Swedish people called SLOSH, provided by the Stress Research Institute of Stockholm University. We named the schema *standian class*. We wanted to investigate the specific theory presented by Standing that the precariat suffers from anomie and alienation, the defined groups of the standian class schema were therefore analysed on outcomes of self-rated health and a stress scale previously used by researchers at the stress research institute using linear regression models. In completing models age, income, gender, country of birth and highest level of education were controlled for.

Main results: No association between the standian class position and outcomes on self-rated health or the stress scale were established, neither in the single nor multiple regression models.

Conclusion: The concept of commodification of labour is used to analyse the results. The lack of association may be explained by the varieties of capitalism theory, as developed by Hall and Soskic, or welfare regimes theory developed by Esping-Andersen. The Swedish market economy differ from the anglosaxian liberal market economy context where Standings theory were formed. Further research on precariousness and its implications on health, in different types of welfare states is needed.

Keywords: STANDIAN CLASS, PRECARIAT, PRECARIOUS LABOUR, HEALTH, LABOUR, VARIETIES OF CAPITALISM, SLOSH, FLEXIBILITY, COMMODIFICATION OF LABOUR, WELFARE REGIMES.

Det finns bara en möjlighet för oss att bevisa att ett fenomen orsakar ett annat, nämligen genom att jämföra de fall där det samtidigt är närvarande eller frånvarande och undersöka om de variationer, som de uppvisar i dessa kombinationer av omständigheter, vittnar om att det ena betingas av det andra.

Emile Durkheim,
Sociologins metodregler
(2012:194; i *Tre klassiska texter*, red: Christoffer Kullenberg)

Innehåll

Abstract	2
Innehåll	4
1. Inledning	6
1.1 Syfte och frågeställning	6
1.2 Uppsatsens disposition	7
2. Teoretiska perspektiv på arbetslivet	8
2.1 Återkommodifiering av arbetet och skapandet av en ny (farlig) klass	8
2.2 Är prekariatet en klass?	10
2.3 Variationer av kapitalism i en globaliserad värld	12
2.4 Välfärdsstater och flexibilitet på arbetsmarknaden	14
2.4.1 Kommodifiering och välfärdsregimer	14
2.4.2 Avkommodifieringen är inte total i välfärdsstater	15
2.4.3 Flexibilitetens uttryck utifrån olika typer av marknader och kommodifiering och avkommoidifering	16
2.5 Sammanfattning av teorin	18
3. Tidigare Forskning	19
3.1 Effekter på arbetsmiljön	19
3.2 Effekter på ohälsa i stort	19
3.3 Sammanfattning av forskningsläget	20
4. Metod	21
4.1 Data	21
4.2 Analysmetod	21
4.3 Reliabilitet	21
4.4 Validitet	22

4.5	Operationalisering av det standianska klassbegreppet	22
4.6	Självskattad hälsa och stress, beroendevariablerna i studien	23
4.7	Metodologiska begräsningar	24
4.7.1	Från teori till mätbar variabel	24
4.7.2	Utrikes födda underrepresenterade	24
4.7.3	Avslutande metodologiska anmärkningar	25
5.	Resultat	26
5.1	Hypotes	26
5.2	Om stickprovet och populationens karaktär	26
5.2.1	Klass enligt Standing	26
5.2.2	Populationen	27
5.3	Resultat	27
5.3.1	Utfallen på stress och självskattad hälsa motsäger hypotesen	28
5.3.2	Den standianska klassindelningen mer meningsfull för att beskriva extremfallen?	29
5.3.3	Konstanthållande av andra faktorer befäster avfärdandet av hypotesen	30
5.4	Sammanfattning av resultat	34
6.	Analys och avslutande diskussion	35
6.1	Möjliga förklaringar till nollsambandet	35
6.2	Slutdiskussion	36
	Referenser	38
	Bilagor	41

1. Inledning

I den offentliga debatten kring den samtida arbetsmarknaden återkommer begreppet *prekärt anställd* som ett sätt att beskriva en ny kategori på arbetsmarknaden. De prekärans situation kännetecknas av osäkerhet i form av korttidskontrakt och en kringfläckande tillvaro. En ständigt återkommande referenspunkt i denna debatt är Guy Standing och hans bok *Prekariatet - Den nya farliga klassen* (2013). Med boken lyckades Guy Standing att popularisera begreppet *prekariatet*, vilket är en del av författarens klassindelning för att beskriva en ny klass i vardande. En bärande ide hos Standing är att prekariatet drabbas av oro, anomi, vrede och alienation (Standing 2013:36ff, 2009:113). Vi ämnar med denna uppsats att undersöka detta klassbegrepp empiriskt. Vi önskar med detta bidra till en ökad förståelse för hur det samtida arbetslivets flexibla former påverkar människors hälsotillstånd. I förlängningen bidrar en sådan kunskap till en diskussion om detta klassbegrepps bärighet som empiriskt och teoretiskt verktyg.

Tidigare empiriska studier av osäkra arbetsförhållanden och ohälsa finns. Resultaten av dessa är disparata: några har visat på samband, andra inte. De skilda forskningsresultaten föranleder oss att undersöka detta fenomen i en svensk kontext. Vi hoppas att med vår studie närma oss ett svar på den frågan om huruvida osäkra arbetsförhållanden påverkar hälsan negativt. Vi ämnar också att bidra till en sociologisk diskussion om begreppet prekariatet och hur relevant denna klassbeskrivning är, genom att definiera klasstypologin utifrån en större surveydatabas.

1.1 Syfte och frågeställning

Vårt syfte är att undersöka om Guy Standings klassindelning, i det följande benämnd som den *standianska klassindelningen*, är meningsfull för att beskriva klassammansättningen i det samtida arbetslivet. För att göra detta kommer vi att empiriskt definiera Standings samhällsklasser i en stor surveydatabas (Svenska Longitudinella studien Om Sociala förhållanden, arbetsliv och Hälsa, SLOSH) och jämföra gruppernas utfall på självskattad hälsa och en stresskala. Vi menar att om utsagan om oro och anomi stämmer överens med faktiska förhållanden, bör detta ge utslag form av skillnader mellan grupperna på dessa skalor. Vår frågeställning lyder därmed:

Hur påverkas människors upplevelse av stress och självskattad hälsa av positionen i den standianska klassindelningen?

1.2 Uppsatsens disposition

Uppsatsen är upplagd på följande vis. I avsnitt 2 introduceras våra teoretiska utgångspunkter. Till att börja med presenterar vi Guy Standings klassbegrepp och bakgrunden till detta, och redogör även för den kritik som riktats mot detta klassbegrepp. Avsnittet fortsätter med en genomgång av några andra, kompletterande teoretiska angreppssätt för att beskriva det sentida arbetslivet och former av funktionssätt på olika arbetsmarknader. Avsnitt 3 utgörs av forskningsgenomgång av fältet kring prekärt arbete och ohälsa. I avsnitt 4 presenterar vi vårt metodologiska tillvägagångssätt och diskuterar dess möjligheter och begränsningar. I uppsatsens femte avsnitt redovisas resultaten av de empiriska analyserna och tolkningen av detta. Avslutningsvis diskuterar vi vårt resultat och vad detta har för implikationer för det standianska klassbegreppet.

2. Teoretiska perspektiv på arbetslivet

I det följande kommer vi beskriva Standings klassanalys utifrån böckerna *Prekariatet* (2013) och *Work After Globalization: Building Occupational Citizenship* (2009), samt behandla några kritiska anmärkningar som framförts mot Standings resonemang. Vidare kommer vi att redogöra för begreppet *Varieties of Capitalism* såsom det formulerats av Hall och Soskice (2001) för att nyansera bilden av globaliseringens harmoniserande effekter. Vidare kommer vi att beskriva skillnader i arbetes grad av kommodifiering beroende på välfärdsstaters organisering utifrån teorier av Esping-Andersen (1990) samt Furåker (2005).

2.1 Återkommodifiering av arbetet och skapandet av en ny (farlig) klass

Guy Standing beskriver sin idé om en ny klassammansättning i boken *Work After Globalization* (2009). Denna idé har Standing sedan vidareutvecklat och presenterat för en bredare publik i boken *The Precariat* från 2011¹ som har ett särskilt fokus på den nya samhällsklassen *prekariatet*.

I *Work After Globalization* (2009) utvecklar Standing den ungerske ekonomhistorikern och antropologen Karl Polanyis idé om *den stora omdaning*. Resonemanget utgår från att framväxten av det kapitalistiska systemet utgör en *kommodifiering* av arbete, eftersom arbetskraft blir en vara att sälja och köpa på marknaden. Den omdaning som Polanyi och Standing pekar på, är processen då västerlandets nationer tyglade kapitalismens uppsplittrande effekter genom att inrätta välfärdsstater med förmåner kopplade till medborgarnas deltagande på arbetsmarknaden (Ibid:1ff). 1900-talets reformer, med statliga och anställningsanknutna förmåner såsom socialförsäkringssystem, betraktas således som ett svar på den sociala oordning som kapitalismen medförde. Dessa reformer innebar en

---

¹ I uppsatsen refereras den svenska utgåvan från 2013.

avkommodifiering av arbetet, såtillvida att individer inte längre var totalt utlämnade till marknadskrafterna. Så länge medborgaren deltog i lönearbetsystemet fanns alltså en viss trygghet, som bestod av sju olika former: 1) Arbetsmarknadstrygghet, en regering som aktivt arbetar för full sysselsättning vilket ger medborgaren en faktisk möjlighet att försörja sig; 2) Anställningstrygghet, skydd från godtycklig uppsägning; 3) Yrkestrygghet, möjlighet till karriär; 4) Arbetsmiljötrygghet, regleringar av arbetarskydd och arbetstider; 5) Färdighetstrygghet, möjlighet att utveckla färdigheter och använda dessa i arbetslivet; 6) Inkomsttrygghet, lägstalöner och transfereringssystem; samt 7) Representationstrygghet, möjlighet till fria fackföringar med strejkrätt. (Ibid:32ff).

Under 1970-talet inträffar det Standing benämner som *den globala omdaningen*. Vid denna tid fastlägger efterföljarna till Fredrich von Hayek, nyliberalerna, de rådande ekonomiska och politiska principerna, i kontrast till de keynesianska principer som präglat *den stora omdaningen*. Den globala omdaningen är det fenomen som brukar benämnas globaliseringen. Denna ledde till en *återkommodifiering* av arbetet. Den globaliserade arbetsmarknaden ställer krav på flexibilitet hos arbetarna. Institutionerna som gav lönearbetarna sina tryggheter nedmonteras, arbeten blir mer kortsiktiga, bemanningsföretag etableras, anställnings- och statliga förmåner försämras, kollektivavtalens täckningsgrad sänks (Ibid:37-97). Olika typer av kapitalism existerade förut parallellt, men har idag förändrats till en global hybrid där kapitalismens struktur är liknande världen över utifrån en anglosaxisk modell. Denna nya globala ekonomi gör det lättare att öppna upp marknader för produktion och konsumtion. Detta gör kapitalismen mer flexibel då den lättare kan flytta produktionen utifrån behov. Detta, menar Standing, medför att arbetskraften blir alltmer flexibel till sin karaktär (Standing, 2013:50ff).

De förändringar som den globala omdaningen inneburit har också förändrat samhällets klassammansättning. Standing (2009:98ff; 2013:18f) identifierar sju samhällsklasser: eliten, salariatet, proficianerna, den gamla arbetarklassen, prekariatet, de arbetslösa och de utslagna.

Eliten består av en internationell skara dollarmiljardärer som kontrollerar den finansiella sektorn. Deras kapital flödar fritt över världen och de bidrar inte till att utveckla de samhällen de verkar i. Eftersom politiska partier idag är allt mer beroende av privata donationer och eftersom det finns en rädsla att förlora skatteintäkter, har eliten ett oproportionerligt stort inflytande över nationalstater (2009:102ff; 2013:18f).

Salariatet är de relativa höginkomsttagare som har stabila fasta anställningar, med de förmåner som följer därav (pensioner och försäkringar). Genom att denna grupp fått en rad privata förmåner, saknar de intressen att bevara statliga trygghetsprogram (Standing, 2009:105ff; 2013:18f).

Proficianerna väljer att vara konsulter eller projekthanterare och har kompetenser som är efterfrågade på arbetsmarknaden. De är därmed inte i behov av stabilitet eftersom de kan förhandla sig till goda ekonomiska villkor ändå. I gruppen ingår allt från högbetalda idrottsmän till pensionerade lärare som går in och arbetar tillfälligt på sina gamla arbetsplatser (Standing, 2009:107ff; 2013:18f).

Den gamla arbetarklassen är de fast anställda inom till exempel industriproduktionen eller servicesektorn. Det var utifrån och för denna grupp som välfärdsstaten skapades. De är fortfarande medlemmar i fackliga organisationer (Standing, 2009:109; 2013:18f).

Prekariatet saknar en yrkesidentitet och majoriteten av de tryggheter som den gamla arbetarklassen och salariatet åtnjuter, såsom pensioner och försäkringar. Denna avsaknad av långsiktighet gör att individer i prekariatet inte har några incitament att lära sig färdigheter eller att hänge sig åt sitt arbete, vilket i sin tur leder till vrede, anomi, oro och alienation (Standing, 2009:113;2013:36ff & 109).

De arbetslösa kan efter den globala omdaning alltmer ses som en egen samhällsklass. Dessa beskrivs idag som individer med otillräckliga karaktärsdrag snarare än hur de betraktades under 1900-talets labourism, då de ansågs vara offer för ekonomisk strukturomvandling och konjunkturcykler (Standing, 2009:114f).

De utslagna är individer som inte får plats i samhällslivet utan livnär sig på tiggeri eller annat lösdriveri (Standing, 2009:115).

2.2 Är prekariatet en klass?

Daniel Flemming (2014) skriver en sammansatt recension av båda böckerna *Work After Globalization* och *Prekariatet*. Han påpekar att även om det råder viss konsensus kring att andelen osäkra eller prekära arbeten ökar, så råder knappast någon samstämmighet om huruvida det är relevant att beskriva denna utveckling som formeringen av en ny samhällsklass. Han menar att distinktionen mellan arbetarklassen och prekariatet inte är helt klar i Standings böcker.

Zafar Shaheed (2011) problematiserar Standings ståndpunkt att definiera de arbetslösa som en klass. Han frågar retoriskt om en börsmäklare som förlorade jobbet efter börskraschen 2008 verkligen bör tillskrivas samma klasstillhörighet som en långtidsarbetslös ungdom. Liknande kritik framför Benassi (2012) som menar att gränserna mellan de olika klasserna är aningen diffusa. En marxistiskt influerad kritik framförs Beiler (2013) som menar att så länge den prekäre säljer sin arbetskraft är den definitionsmässigt arbetarklass, eftersom klass bestäms av individens plats i produktionen.

Ronaldo Munck (2013) angriper klassbegreppet prekariatet utifrån ett postkolonialt perspektiv. Munck menar att detta begrepp grundar sig i erfarenheter från det norra halvklotet och negligerar hur kapitalistisk exploatering skett på det södra. Arbetarklassens villkor på det södra halvklotet har alltid varit prekära, och ur ett globalt perspektiv ökar proletariseringen eftersom en allt större andel av befolkningen i syd lämnar agrara försörjningsmönster och upptas i löneproletariatet. Att då tala om en prekarisering blir därmed felaktigt, enligt Munck. Den keynesianska guldålder som Munck menar att Standing ser tillbaka på, upplevdes aldrig i syd. Från ett globalt perspektiv blir det därav inkorrekt att tala om en prekarisering, menar Munck. Att vissa förändringar har skett i arbetsrelationerna på norra halvklotet vill emellertid inte Munck förneka, men han pekar på hur arbetarklassen alltid har förändrats. Däremot menar han att man definitionsmässigt osynliggör arbetarklassen i syd genom att tala om vissa förändrade villkor för arbetare i norr som om de vore allmängiltiga.

Även Peter Frase (2013) är skeptisk mot några teman i Standings klassanalys. Den främsta kritiken från Frase handlar om att det är mycket disparata grupper som Standing samdefinierar som en klass. ”Tidvis framstår det som att vem som helst med en något ofördelaktig position på arbetsmarknaden kan insorteras i prekariatet”² skriver Frase. Vidare menar Frase att det är problematiskt att definiera en klass utifrån avsaknad av egenskaper,

---

² Fritt översatt från ”It seems, at times, that just about anyone who is relatively disadvantaged in the labour market gets swept into the ranks of the precariat.”. Frase, Peter, 2013.

närmare bestämt de sju lönearbetstryggheterna (se avsnitt 2.1). Dessa tryggheter, eller avsaknaden av dem, är det som Standing menar definierar prekariatet.

2.3 Variationer av kapitalism i en globaliserad värld

I kontrast till Standings analys av den sentida kapitalismen, som påstår att kapitalismen idag har genomgått en hybridisering och därför fungerar snarlikt världen över (se avsnitt 2.1), finns teoretiska perspektiv som betonar skillnader mellan olika typer av kapitalism. Vi behandlar i det följande Hall och Soskices typologi *Varieties of Capitalism*, som handlar om två idealtypiska organiseringar av arbetsmarknaden. (Hall & Soskice, 2001) Senare kommer vi att redogöra för två perspektiv som tar upp kommodifieringen av arbete.

Peter Hall och David Soskices perspektiv *Varieties of Capitalism* går ut på att kapitalistiska länders marknader kan delas in i två idealtyper vars funktionssätt är olika, vilket har konsekvenser för hur länder hanterar globaliseringen. De två olika idealtypiska marknadsmodellerna är *Liberal Market Economies* (LME) och *Coordinated Market Economies* (CME). Teorin betonar hur områdesspecifika kulturer och historiska förutsättningar tillsammans med mer formella institutioner skapar skilda förutsättningar för olika marknader (Ibid: 8, 12) Dessa grundläggande skillnader påverkar i sin tur hur sociala aspekter, institutioner och organisationer interagerar inom de olika typerna av marknadsmodeller. Inom detta forskningsfält framhålls särskilt de deliberativa institutioner som olika aktörer kan använda för att interagera mer effektivt och därmed utveckla sina marknadsfördelar (Ibid:14).

Liberal Market Economies kännetecknas av att företag koordineras utifrån en i huvudsak tävlingsinriktad marknad med strikta företagshierarkier. Marknadsrelationerna består främst av ett utbyte av varor och tjänster som sker utifrån ramverk byggda på formella kontrakt och konkurrens. För att svara på prissignaler på sådana marknader anpassar aktörerna sitt utbud av varor och tjänster utifrån kalkylerade marginaler som bygger på neoklassisk teori. Vidare kännetecknen hos LME-länder är att arbetsstyrkan tenderar att ha en låg grad av facklig anslutning. Lönerna hålls låga, eftersom de sätts inom företagen snarare än nationellt eller utifrån yrkeskategorier. Två exempel på länder vars marknader anses fungera på detta sätt är USA och Storbritannien (Ibid:19).

Coordinated Market Economies är ekonomier där marknaden är reglerad av utomstående aktörer och där de olika företagens kompetens utvecklas med hjälp av dessa. Företagen

interagerar med dessa utomstående aktörer genom nätverk, utbyte av information och en mer samarbetsinriktad marknad. Således tvingas företagen här att förhålla sig till andra institutioner och organisationer på ett mer aktivt vis, såsom fackföreningar och statliga institutioner. CME blir på grund av detta mer beroende av att internt utveckla kompetensen hos sin arbetsstyrka, då arbetsmarknaden har en jämförelsevis rigid struktur. Inom CME tenderar därför arbetsstyrkan att vara mer specialiserad genom interna utbildningar och dylikt, vilket även knyter de anställda till specifika företag. Detta står i kontrast till LME, där arbetsstyrkan snarare tenderar att ha en mer allmän kompetens. Detta förhållande avspeglas även i lönenivåerna, där CME ligger på en hög internationell nivå, eftersom lönerna antingen sätts inom yrkeskategorier eller nationellt. Denna typ av marknadsmodell kan exemplifieras med länderna Tyskland och Sverige (Ibid:8,13).

Beroende på vilken typ av marknad vi granskar, kommer således företagen att ha nytta av olika typer av relationer till sina anställda i fråga om kompetensutveckling och anställningsform. Inom LME tenderar företagen att efterfråga en mer allmän kompetens, vilket leder till att arbetsmarknaderna tenderar att ha en mer institutionaliserad form av flexibilitet. Det finns ett starkare incitament till att nyanställa snarare än att vidareutbilda den bestående arbetsstyrkan. Detta beror på att modellernas respektive förutsättningar skapar olika sorters behov av arbetskraft, vilket i sin tur leder till skilda typer av personalpolitik (Ibid:65). Forskare inom detta fält vill därför granska hur firmor skapar strategier utifrån de styrande strukturerna hos de olika marknadstyperna (Ibid:15).

Denna syn på marknader leder till en annan syn på den ekonomiska globaliseringen än hos Standing. Den ekonomiska globaliseringen ställer nya krav på världens länder och medför att de olika marknaderna i högre grad måste anpassa sig. Detta medför inte att de agerar eller kommer att agera på samma vis, utan de försöker tvärtom dra fördelar utifrån sina egna förutsättningar. Företag flyttar exempelvis inte allt sitt kapital eller sin produktion utomlands, utan det sker snarare en ökad specialisering där företag lägger delar av sin produktion i de länder där de kan dra de bästa fördelarna (Ibid:56f). Dock möter CME-länderna större svårigheter med att anpassa sig till de nya flödena av finansiellt kapital, något som i sin tur kan påverka hur väl dessa typer av marknader kan reglera och anpassa sig efter den globala marknaden (Ibid:60).

2.4 Välfärdsstater och flexibilitet på arbetsmarknaden

I avsnitt 2.1 lyfte vi fram hur Standing menar att det idag har skett en återkommodifiering av arbetskraften genom en utveckling mot ökad flexibilitet på arbetsmarknaden. I denna del kommer vi att problematisera begreppet flexibilitet och kommodifiering, Vi kommer att beröra vilka uttryck flexibiliteten får på den svenska arbetsmarknaden utifrån begreppen kommodifiering och avkommodifiering. Detta då vi vill visa på analyser av det samtida arbetslivet som betonar skillnader mellan olika typer av arbetsmarknader även under globaliseringens tidevarv.

2.4.1 Kommodifiering och välfärdsregimer

Gøsta Esping-Andersen (1990) presenterar en typologi för att beskriva olika former av välfärdsstater och hur detta påverkar kommodifieringsgraden av arbete. Han utgår ifrån att det finns tre typer av kluster av länder som kännetecknas av olika välfärdsregimer: liberala, konservativa och socialdemokratiska.

Liberala välfärdsregimer är stater vars välfärd är uppbyggd efter minimala bidrag utifrån transfereringssystem. De transfereringssystem som staten tillhandhåller inriktas oftast på de fattigaste grupperna i samhället. Sociala reformer anpassas efter en liberal syn på arbetsetik, där det ges få valmöjligheter att leva på välfärdsbidrag istället för arbete. Det krävs någon form av intyg för att ta del av statliga stödåtgärder och subventioner, vilket även leder till att dessa ofta får stigmatiserande effekter på mottagarna. Staten uppmanar därför istället marknaden att direkt eller indirekt ta ansvar genom privata sjuk- och inkomstförsäkringar (Esping-Andersen, 1990:26)

Den andra typen av välfärdsregim - den korporativistiskt och *konservativt* inriktade - kännetecknas av en lägre grad av kommodifiering av arbete än den liberala. Denna regim utgår inte från att marknadens effektivitet skall tillgodose sociala behov och rättigheter, men inte heller ses staten som en garant för detta. Istället framstår bevarandet av statusskillnader som statens mål, vilket resulterar i att de rättigheter som garanterats har varit starkt kopplade till klass och social position. I denna typ av välfärdsstatsbygge agerar staten som en garant när marknaden inte räcker till. Emellertid är transfereringssystemen minimala, då statens korporativistiska och konservativa natur gör att omfördelning av resurser inte anses vara eftersträvanvärt (Ibid:27). Kyrkan har i dessa stater generellt varit en viktig aktör, vilket medför att bevarandet av familjen som institution varit viktigt. Därför är ofta kvinnor i

egenskap av hemmafruar exkluderade från skyddsneten. Dessa stater karaktäriseras även av att olika typer av välfärdsinstanser som har kommodifierande effekter på arbete saknas, såsom barnomsorg (Ibid:27)

Den tredje regimtypen är de välfärdsstater som utgår från principer om universalism. Dessa har gått längst i att införa skyddsnet som har avkommodifierande effekter på arbetskraften. De många sociala rättigheter som skapats har även inkluderat medelklassen, vilket avviker från de andra regimtyperna. Esping-Andersen benämner denna välfärdsregim som *socialdemokratisk*, då den socialdemokratiska rörelsen varit pådrivande för inrättandet av denna typ av välfärdsstat. Det kluster av nationer som hör till denna regim är det minsta och hit räknas bland annat Sverige. Snarare än att tolerera en dualism mellan stat och marknad är dessa välfärdssystem utformade för att uppnå mål om hög jämlikhet och levnadsstandard, i kontrast till tidigare nämnda regimer som enbart tillgodoser de mest grundläggande behoven. Eftersom samhällets samtliga medborgare, efter inkomst, både bidrar till och får sina behov tillgodosedda av välfärdsstaten, medför detta enligt Esping-Andersen att staterna kännetecknas av en stark samhällssolidaritet. Dessa stater har även en annan familjepolitik än de konservativa och liberala, då staten i en socialdemokratisk välfärdsregim inte inväntar att familjens resurser tar slut innan stöd utbetalas. Jämlikhetssträvandet gör istället att staten förebyggande stödjer familjer, genom till exempel barnomsorg och andra typer av välfärdstjänster och ersättningar. Detta skapar mer självständiga samhällsmedborgare i förhållande till sin familj. Speciellt med dessa stater är kombinationen av arbete och välfärd, då regimens grund bygger på såväl rätten till arbete som inkomstskydd. Detta gör att staterna måste eftersträva att så många som möjligt är i arbete för att kunna finansiera sina generösa transfereringssystem (Ibid:29ff).

2.4.2 Avkommodifieringen är inte total i välfärdsstater

Även Bengt Furåker (2005) behandlar kommodifieringen av arbete. Han menar att det även i utvecklade kapitalistiska välfärdsstater inte går att tala om en fullständig avkommodifiering av arbetskraften. Individer är fortfarande i viss mån beroende av att sälja sin arbetskraft. Furåker fastslår att en arbetsmarknad, och därmed kommodifierad arbetskraft, endast finns när det finns en efterfrågan på och ett utbud av arbetskraft. Arbetsgivare måste vilja anställa och löntagare måste ha ett intresse i att sälja sin arbetskraft (Ibid:99ff).

Furåker vänder sig mot idén att välfärdsstaten enbart leder till avkommodifiering av arbetskraften. Han pekar till exempel på att arbetslöshetsförsäkring förvisso kan förstås som

en avkommodifierande åtgärd, eftersom individen inte har ett direkt tryck att söka arbete om denne har understöd. Samtidigt reses vanligen krav på ett aktivt sökande, samt krav på arbete för att ens kvalificera sig för understöd. Detta skapar incitament till arbete, alltså till ett ökat arbetskraftutbud, vilket därmed bidrar till kommodifieringen av arbetskraften (Ibid:100ff).

Där Standing menar att den välfärdsstat som skapades som ett resultat av *den stora omdaning* utsatte arbetet för en avkommodifieringsprocess, pekar Furåker istället på nyanserna. Avkommodifieringen är inte total ens i välutvecklade välfärdsstater; arbetsmarknadspolitiska system såsom arbetslöshetsunderstöd kan ha såväl avkommodifierande som kommodifierande effekter.

2.4.3 Flexibilitetens uttryck utifrån olika typer av marknader och kommodifiering och avkommoidifiering

Precis som kommodifieringen av arbete ser olika ut beroende på rådande välfärdsregim, skiljer sig flexibilitetens uttryck i olika ekonomier. I studier av arbetsmarknaden finns det ett stort intresse av att undersöka den nya tendens av flexibilitet som finns och vad den innebär. En grundläggande diskussion är vad flexibilitet faktiskt innebär och har för konsekvenser. Inom forskningen fanns det 1990 över 50 olika innebörder av begreppet *flexibilitet* (Furåker, Håkansson & Karlsson, 2007, 2f). Den generella meningen av flexibilitet åsyftar den allmänna förmågan att kunna anpassa sig till förändring, men i och med den stora floran av innebörder och betydelser blir begreppet svårt att använda. Flexibilitet har enligt Furåker *et.al.* fått en ideologisk betydelse på grund av sina positiva konnotationer. De pekar dock på hur det är ett tvåeggat fenomen, eftersom det låter som någonting positivt som abstrakt begrepp men kan innebära något negativt i det konkreta. Inom forskningen kan det tydligt utläsas att ökad flexibilitet har negativa effekter för arbetstagare. Det är således rimligt att fundera på vem flexibiliteten verkligen gagnar. Furåker *et.al.* (2007:5) Karlsson (2007:24) och Jonsson (2007:24) menar att om begreppet skall ha en meningsfull betydelse skall man ställa det i relation till stabilitet. Detta till exempel då arbetsgivare vill ha en flexibel arbetsstyrka som de kan öka eller minska vid behov, men de vill också ha en stabil del som kan bibehålla kunskaper och kompetens.

I jämförelser mellan olika typer av marknader (se avsnitt 2.3) framkommer det tydligt att flexibilitet har olika typer av effekter beroende på de institutionella förutsättningar som finns på de olika marknaderna. Huruvida detta är positivt eller negativt råder det delade meningar om. Huvudargumenten är dels att för starka skyddsnät skapar en rigid arbetsmarknad där

arbetstagare undviker att anpassa sig efter nya förhållanden, dels att utan ett visst skyddsnät minskar incitamenten för människor att våga byta arbete. (Furåker et al, 2007:8) (Karlsson, 2007:18).

Furåker *et al.* (2007) pekar på ett antal aspekter i en jämförelse mellan Storbritannien och Sverige som de menar påverkar hur arbetsmarknadens utformning ser ut utifrån ländernas skyddsnät. Den första typen av statlig intervention är anställningsskyddslagstiftning. Detta gäller t.ex. anställningstrygghet, arbetsmiljö, och arbetstid. I undersökningen presenteras skillnaderna mellan de två ländernas respektive arbetsrättslagstiftningar, men även hur dessa förändrats över tid. Vad som kan utläsas är hur den svenska lagstiftningen är starkare än den brittiska, men hur den förstnämnda även bibehållit sig lika stark mellan åren 1990-2003 (Ibid:9f). Detta tar sig uttryck i att det är vanligare med tillfälliga anställningar i Sverige än i Storbritannien, då detta är ett sätt att kringgå arbetslagstiftningen. Detta behöver inte arbetsgivarne göra i länder med mer liberal lagstiftning eftersom anställningarna redan är otrygga (Ibid:10).

Ännu en aspekt är de olika staternas typer av omdistribuering av resurser med hjälp av skattesystem och inkomststöd till olika grupper i samhället. Här har Sverige ett mer frikostigt system och spenderar större del av sitt BNP på arbetslöshetsunderstöd än Storbritannien. Den tredje typen av statlig intervention är olika tjänster som staten tillhandahåller genom aktiv arbetsmarknadspolitik, där man räknar in hjälp med att söka arbete, direkta åtgärder för att skapa arbete och arbetsmarknadsanpassade utbildningar tillhandahållna av arbetsförmedlingar. I jämförelse mellan Storbritannien och Sverige fastslår Furåker *et al.* att Sverige spenderar 1,29% av sitt BNP på denna typ av åtgärder jämfört med Storbritanniens 0,53% 2003. Även hur stor andel av löntagarna som är fackföreningsanslutna påverkar graden av flexibilitet, där Sverige också har avsevärt högre anslutningsgrad i arbetsstyrkan än Storbritannien (Ibid:11ff).

Dessa olika interventioner medför i slutändan att det är en större del av arbetsstyrkan i Sverige som har tillfälliga anställningskontrakt. I undersökningar från början av 2000-talet framkom det att andelen otryggt anställda var 10-15% i Sverige men endast 5-6% i Storbritannien. Detta kan förklaras med att företag som önskar flexibilitet i Sverige behöver utnyttja diverse former av atypiska anställningsformer, för är anställnings-tryggheten begränsad i de typiska formerna, finns ingen anledning att använda sig av otrygga anställningsformer. (Ibid:10).

2.5 Sammanfattning av teorin

Den bärande idén hos Guy Standing (2009 & 2013) är att arbetet först i och med den stora omdaningens utsattes för en *avkommodifiering*, arbetarna tillförsäkrades en rad *lönearbetsstryggheter*. I och med den *globala omdaning*en – Standings benämning på fenomenet som brukar kallas globalisering - började dessa tryggheter avvecklas, arbetet *återkommodifierades*. En ny klassammansättning såg dagens ljus (med undantag för *de utslagna*, bestående av tiggare) där de mest utsatta i detta system är det så kallade *prekariatet*. Individer som hamnar i detta prekariat känner vrede, anomi, oro och alienation.

Guy Standings klassbegrepp har kritiserats för att samla allt för disparata grupper och lida av oklara definitioner (Flemming, 2014, Shaheed, 2011, Benassi 2012, Frase, 2013). Vidare har kritiker menat att han missat en grundläggande marxistisk poäng om klassrelationer under kapitalismen (Beiler 2013). Munck kritiserar Standing för ett orimligt fokus på norra halvklotet som osynliggör arbetare på det södra.

Perspektivet i *Varieties of Capitalism* kan användas för att nyansera bilden av globaliseringens effekter på olika marknader. Figurationen LME/CME visar på att olika stater får olika sätt att hantera de förändrade villkoren under globaliseringen (Hall & Socike 2001).

Esping-Andersen (1990) typologiserar olika typer av välfärdsregimer utifrån begreppen kommodifiering och avkommodifiering av arbetskraft. De olika välfärdsregimerna innebär olika grader av avkommodifiering utifrån mål och förutsättningar för respektive regim. Dessa två perspektiv sammantaget visar hur flexibiliteten på arbetsmarknaden tar sig olika uttryck utifrån länders institutionella och kontextuella ramverk. Furåker (2005;2007) visar vidare hur en välfärdsstat inte per definition leder till att arbetskraften helt och hållet avkommodifieras.

3. Tidigare Forskning

Nedan följer en genomgång av forskningsfältet vad gäller samband mellan prekära arbetsförhållanden och ohälsa. Vi har inte funnit några tidigare studier som utgår ifrån Guy Standings klassschema i empiriska undersökningar kring samband mellan osäkra arbeten och ohälsa. Vi presenterar i det nedanstående ett urval samhällsvetenskapligt orienterade artiklar som behandlar förhållandet mellan osäkra anställningar och ohälsa.

3.1 Effekter på arbetsmiljön

Bohle, Quinlan och Mayhew (2001) presenterar en större forskningsgenomgång där de undersöker studier som behandlar prekära arbetsförhållanden med negativa effekter för OHS (Occupational Health and Safety). Författarna fann att 76 av 93 genomgångna artiklar stöder ett samband mellan precärt anställningsförhållande och sämre OHS (till exempel fler arbetsskador, eller minskad kunskap om arbetarskyddsfrågor bland anställda och överordnade). Forskningsfokuset för författarna är således på arbetsmiljö snarare än ohälsa i sig.

3.2 Effekter på ohälsa i stort

En annan forskningsgenomgång presenterar Lewchuk, Clarke, och de Wo (2008) som en del sin artikel "Working without commitments: precarious employment and health", där författarna skapar en modell för att närmare definiera prekariteten i ett anställningsförhållande på ett mer ingående sätt än en rent arbetsrättslig definition. Författarna konstaterar att forskningsläget är oklart, dels om vi överhuvudtaget kan tala om en ökad prekarisering, och dels om detta i sådana fall bör benämnas som prekarisering eller något annat. Forskningsläget är vidare oklart när det gäller om osäkert anställda (benämnda som prekära eller ej) har sämre hälsa än andra arbetare.

Michael Quinlan (2013) vill, med en socialhistorisk artikel, påvisa att prekariatet och ohälsosamma arbetsförhållanden inte är ett nytt fenomen, genom att belysa handelssjömäns arbetsvillkor inom främst det brittiska samväldet under 1800 talet.

Lim, Kimm och Song (2015) fastslår i en större kvantitativ studie på sydkoreansk surveydata att det finns ett samband mellan sämre självskattad hälsa och prekärt anställningsförhållande. Vidare fastslår författarna en modererande effekt av inkomst på självskattad hälsa, där högre inkomster leder till högre nivåer av självskattad hälsa. Inkomstens effekt på ohälsa konstaterades alltså vara större bland prekära arbetare. Sambandet mellan prekära arbetsförhållanden och ohälsa i Sydkorea är också påvisat av Kim, Kim, Park och Kawachi (2008).

Ek, Sirviö, Koiranen, och Taanila (2014) kunde inte påvisa något samband mellan prekärt anställningsförhållande och psykisk ohälsa. De menar att arbetets karaktär är en viktigare prediktor för psykisk ohälsa än prekärhet i individens anställningsrelationer. Nishikitani, Tsurugano, Inoue och Yano (2012) hittar däremot stöd för sambandet mellan prekära anställningar och ohälsa i sin studie av Japansk surveydata från 2001, 2004 och 2007.

Menéndez, Benach, Muntaner, Amable, och O'Campo (2007) visar att flera studier konstaterat ohälsoeffekter av prekärt anställningsförhållande, samt att detta förhållande är tydligare hos kvinnor. Författarna konkluderar att mer forskning behövs för att belysa detta och utröna varför och hur denna effekt är särskilt tydlig bland kvinnor.

3.3 Sammanfattning av forskningsläget

Forskningsläget kring ett samband mellan prekärt arbete och ohälsosam arbetsmiljö är, som påpekats av Quinlan *et al.* (2001), etablerat, och en klar majoritet av studierna inom området bekräftar denna bild. Vad det gäller den bredare frågan, det vill säga om ogynnsam arbetsmiljö också leder till sämre allmänhälsa, är forskningsläget oklart, såsom vi redovisat ovan. Lewchuck *et al.* (2008) menar att en bidragande orsak till denna inkonsekvens bland forskningsresultaten kan vara de skilda operationaliseringarna av begreppet prekärt arbete.

4. Metod

I metodavsnittet redogör vi först för den databas som använts i studien. Vi behandlar därefter reliabilitet och validitet, redovisar hur vi operationaliserat den standianska klassindelningen, beskriver studiens beroendevariabler samt för en diskussion om våra metodologiska överväganden.

4.1 Data

Vi har använt data från Svenska Longitudinella studien *Om Sociala förhållanden, arbetsliv och hälsa*, SLOSH. Undersökningen bygger delvis på Statistiska Centralbyråns, SCB:s arbetsmiljöundersökning, AMU, som har insamlat data vartannat år sedan starten 2006. AMU har ställt frågor om arbetsmiljö, arbetsvillkor och en rad hälsoaspekter. Upplägget är longitudinellt och det finns således möjlighet för longitudinella studier på databasen. Frågeformulär skickas ut i två versioner, en till de som är i arbete vid tiden för datainsamlingen och den för de som är arbetslösa. (SLOSH, 2015). Vi har använt tvärsnittsdata från frågeformulärsomgången 2014 som tillhandhölls av stressforskningsinstitutet vid Stockholms universitet. Analyserna är utförda med SPSS 22 på plats i stressforskningsinstitutets lokaler i Stockholm. Stickprovet består av 15937 respondenter.

4.2 Analysmetod

Vi har använt oss av ett par metoder för multivariat analys. De har olika begränsningar och möjligheter, och valet av metoder motiveras mer ingående i avsnitt 5. Medelvärdesjämförelser, korstabuleringar och linjär regressionsanalys är de metoder som använts i vår uppsats.

4.3 Reliabilitet

Det stora stickprov som SLOSH utgör borgar i sig för en hög reliabilitet. Vi har inte haft tillgång till mer än en specifik årgång av SLOSH data, varför reliabiliteten över tid inte har kunnat studeras. Vad gäller stresskalan, som är ett sammansatt medelvärde av flera frågor som tillhandahölls av stressforskningsinstitutet, är den testad för intern reliabilitet där

Cronbachs alpha uppmättes till .883. Innan analyser gjordes undersöktes datan i frekvenstabeller för att identifiera eventuella fel. På stresskalan hittades två fall där respondenter uppnått omöjliga värden (samtagna medelvärden som översteg 4), varvid dessa kodades om till saknade värden i SPSS. Sammantaget menar vi att risken för slumpmässigt utfall därmed är låg, och vi kan utgå från en god reliabilitet.

4.4 Validitet

Ett validitetsproblem i föreliggande studie är att den standianska klassindelningens samtliga klasser är svårångade i en surveyundersökning. Detta problem redogörs mer noggrant för nedan, men sammantaget handlar det om att de mest privilegierade (*eliten*) och de med lägst samhällelig status (*samhällets utslagna*) är svåra att studera i enkätundersökningar. Därmed missar vi två av de samhällsklasser som Guy Standing identifierar. Vi menar dock att detta problem är av försumbar art. Om en skillnad i nivå på stress och hälsa förekom mellan grupperna i det standianska klasssystemet, så skulle dessa skillnader visas även i en analys där de två ytterligheterna inte är med.

4.5 Operationalisering av det standianska klassbegreppet

I avsnitt 2.1 redogjorde vi för Guy Standings idéer om ett nytt klasssystem som uppkommit som resultat av den globala omdaning. Här kommer vi att beskriva hur vi har gått tillväga för att empiriskt definiera de klasser som Standing identifierar. Vi har valt att benämna hans klassbegrepp *standiansk klass*. Detta gör vi för att understryka att det inte är exklusivt prekariatet som vi är intresserade av att studera, utan det samlade klassbegreppet.

Vi har använt tre variabler för att konstruera dessa klasser. Den första är anställningsförhållande, där respondent är antingen fast anställd, tillfälligt anställd (vikariat, visstid, timanställning) eller arbetslös. Den andra variabeln är inkomst, som är årsinkomst avrundat i 10-tusental. Eftersom inkomstensrelationer definitionsmässigt är relativa har vi i vår operationalisering utgått från medianvärdet på årsinkomst i vår population (340tkr). Den tredje variabeln är SEI, socioekonomisk indelning, som är en av SCB definierad indelning utifrån yrkesposition, där individen kan anta värden som arbetare, lägre tjänsteman, högre tjänsteman eller företagare.

Vi ha valt att utelämna klasserna *eliten* och *samhällets utslagna*. Eliten är som grupp liten till antal, och chansen att individer tillhörande den internationella finanseliten skulle dyka

upp i det stickprov som SLOSH utgör är inte särskilt stor. 98,8 procent av respondenterna i vårt datamaterial hade inkomst under 1 miljon om året. Samhällets utslagna undantas eftersom ett problem med surveyundersökningar i allmänhet är att vissa grupper är svåra att nå. Denna klass saknar adresser (och därmed brevinkast) och vi utgår därför från att samhällets utslagna inte fått några frågeformulär att fylla i, och därmed saknas i databasen.

Att två av de klasser som Standing definierar undantas är måhända problematiskt. Vi menar emellertid att om skillnaderna i utfall på stress och självskattad hälsa visar sig i våra analyser som vi baserar på fem standianska samhällsklasser, så är detta nog belägg för att stärka klassindelningens bärighet.

I tabell 1 nedan syns operationaliseringsschemat för den konstruerade variabeln *Standiansk klass*. *Salariatet* är tjänstemän som tjänar minst så mycket som medianen i stickprovet och är tryggt anställda. *Proficianerna* är de som är otryggt anställda tjänstemän med löner på minst medianen, eller egna företagare som uppnår inkomstvillkoret. *Den gamla arbetarklassen* är tryggt anställda arbetare, eller lägre tjänstemän med trygga anställningar som tjänar under inkomstgränsen. *Prekariatet* är de som har otrygga anställningar inom arbetaryrken, eller otrygga lägre tjänstemän med lägre löner. Företagare med inkomster under medianen definierades också som tillhörande prekariatet. De arbetslösa definierades som de som antog värdet arbetslös i anställningsformsvariabeln.

Tabell 1: Operationaliseringsschema standiansk klass

Klass	Villkor anställning	Villkor inkomst	Villkor socioekonomisk indelning
Salariatet	Trygg	minst 340 tkr	Tjänsteman
Proficianerna	Otrygg	minst 340 tkr	Tjänsteman
	alternativt -	minst 340 tkr	Företagare
Den gamla arbetarklassen	Trygg	-	Arbetare
	alternativt Trygg	Under 340 tkr	Lägre tjänsteman
Prekariatet	Otrygg	under 340 tkr	Lägre tjänsteman
	alternativt -	under 340 tkr	Företagare
	alternativt Otrygg	-	Arbetare
De arbetslösa	Arbetslös	-	-

4.6 Självskattad hälsa och stress, beroendevariablerna i studien

Vi vill granska hur individers placering i den standianska klassindelningen påverkar utslag på stress och ohälsa. Vi har valt att operationalisera dessa koncept genom en stresskala samt

självskattad hälsa. *Stressmedelvärde* är ett index konstruerat utifrån åtta variabler där respondenter fått ta ställning till påståenden om upplevda stressymptom (Se bilaga 1).

Vidare har vi variabeln *självskattad hälsa* där respondenterna skattat sitt allmänna hälsotillstånd på en femgradig likertskala (mycket dåligt, ganska dåligt, varken bra eller dåligt, ganska bra eller mycket bra). Histogram över de båda beroendevariablerna finns i bilaga 2.

4.7 Metodologiska begränsningar

Vi kommer i det följande att diskutera operationaliseringsfasen och dess implikationer för resultatet. Vi kommer att beröra vår metods begränsningar, samt redogöra för varför vi, begränsningarna till trots, valt denna undersökningsmetod för att besvara vår frågeställning.

4.7.1 Från teori till mätbar variabel

Operationalisering innebär processen att översätta teoretiska konstruktioner till mätbara variabler att göra statistiska analyser av, då teoretiska konstruktioner är till sin natur just teoretiska och abstrakta. Eftersom vi inte kan mäta den faktiska nivån av sambandet mellan standiansk klasstillhörighet och ohälsa i den svenska befolkningen, måste vi operationalisera dessa abstrakta begrepp och mäta samband i ett stickprov (jmf. Anhensel, 2002, 24)

Det standianska klassbegreppets operationalisering är beskriven ovan. Hur vi väljer att dra de olika gränserna kommer givetvis att påverka vilka eventuella samband eller icke-samband som studien kommer visa. Det finns teoretiska fenomen som inte går att mäta, till exempel om teorin inte är tillräckligt specificerad för att kunna operationaliseras i mätbar form. (jmf. Anhensel 2002, 27). Vi menar dock att vi i föreliggande studie kommer nära de definitionerna av standiansk klass.

4.7.2 Utrikes födda underrepresenterade

Ett problem är migrantarbetare som enligt Standings teori utgör en del av prekariatet (Standing, 2009:113). Problemet är mångsidigt. Dels upplever vi inte att den aspekt som infördes som kontrollvariabel, nämligen utrikes född, i realiteten fångar det abstrakta fenomen vi här intresserar oss för. Därtill är utrikes födda underrepresenterade i vårt stickprov, endast 6,6%. Detta kan jämföras med SCB:s Arbetskraftsundersökning, AKU, där andelen utrikes födda var 19,6% i mätningen oktober 2015 (SCB 2015). Ett vidare problem är givetvis vilka utrikes födda som fångas av surveymetoden i sin helhet. Det är svårt att

tänka sig att till exempel byggnads- och lantbruksarbetare, grupper med känt prekära villkor, i särskilt stor utsträckning fått besvara SLOSH enkäter. Vi vill ändå hävda att vi valt en adekvat metod att studera det fenomen vi intresserar oss för, då det generellt finns mycket få alternativ att tillgå vad gäller stickprov som skall vara relevanta för hela den svenska arbetsföra befolkningen.

4.7.3 Avslutande metodologiska anmärkningar

Vi har ovan diskuterat några metodologiska begränsningar. Slutsatsen är att begränsningar till trots är valet av metod och de operationaliseringar som gjorts tillräckliga för att kunna besvara vår frågeställning.

5. Resultat

I detta avsnitt kommer vi först att beskriva vårt stickprov, hur fördelningen såg ut i den standianska klassindelningen efter operationaliseringen (se ovan avsnitt 4), hur frekvenserna är på studiens olika kontrollvariabler samt redovisa resultaten av medelvärdesjämförelser och regressionsanalyser genomförda på våra två beroende variabler (stresskalan och självskattad hälsa).

5.1 Hypotes

Vi har med bakgrund i Guy Standings (2009, 98-118) teori om en ny klassindelning som uppstått till följd av *den globala transformationen* där de flexibla arbetsvillkoren leder till oro och anomi, formulerat följande hypotes: Den standianska klassindelningen kommer att generera utfall som överensstämmer med dess inneboende hierarki vad gäller utfallen på stress och hälsa. Således är hypotesen att de högsta nivåerna av hälsa och lägsta nivåerna av stress kommer att ses hos salariatet. Omvänt kommer de lägsta nivåerna av hälsa och högsta nivåerna av stress att ses hos de arbetslösa. Vad gäller klasserna däremellan utgår hypotesen från att mönstren kommer följa den inneboende hierarkin i den standianska klassindelningen.

5.2 Om stickprovet och populationens karaktär

Nedan kommer vi att beskriva vårt stickprov samt redogöra för frekvenserna på de kontrollvariabler som vi begagnar oss av i studien.

5.2.1 Klass enligt Standing

När vi konstruerade vår klassdefinition (se avsnitt 4) föll fem respondenter bort som *system missing* i SPSS. Vi har inte lyckats utröna varför dessa föll bort, men i ett stickprov med nära sextontusen

Tabell 2: den standianska klassindelningen

	N	Procent
Salariatet	6107	38.3%
Proficianerna	956	6.0%
Gamla arbetarklassen	6912	43.4%
Prekariatet	1607	10.1%
Arbetslösa	350	2.2%
Saknade värden	5	0.0%
Totalt	15937	100.0%

respondenter ansåg vi att detta bortfall vara försumbart (0,03%), och inte möjligt att synbart påverka studiens resultat.

Tabell 3:
Stickprovets karaktär

N= 15937

	Antal	Andel
Kön		
Kvinnor	9123	57.2%
Män	6184	42.8%
		100.0%
Ålder		
20-35	1889	11.9%
36-55	8805	55.2%
56-75	5243	32.9%
		100.0%
Utbildning		
Grundskola	1677	10.5%
Gymnasial	7125	44.7%
Eftergymnasial	7128	44.7%
Saknade värden	7	0.0%
		100.0%
Inkomstkvartiler		
1:a	280000	
2:a	340000	
3:e	430000	
Utlandsfödd		
Född i Sverige	14893	93,40%
Född utanför Sverige	1044	6,60%
		100%

5.2.2 Populationen

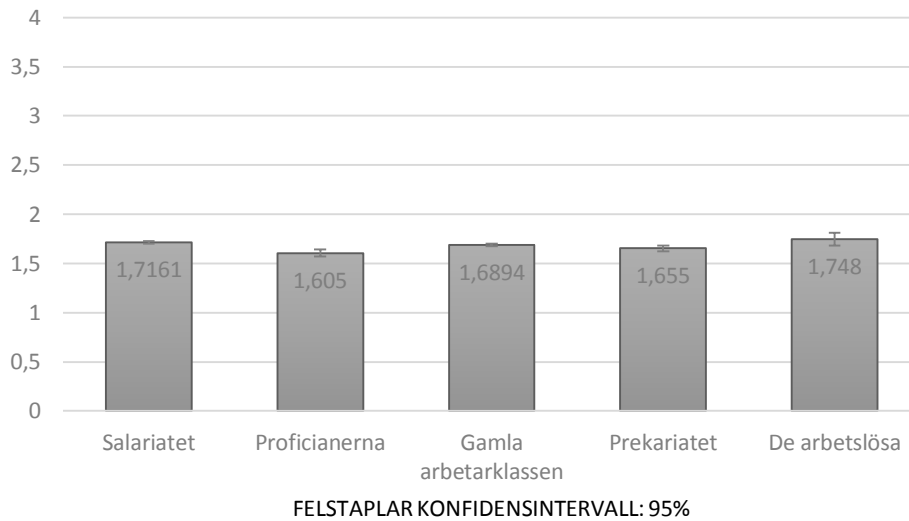
Medianvärdet för vårt stickprov vad gäller ålder är 51,2 och åldersfördelningen är en aningens snedfördelad med en övervikt i åldersgrupperna 35 till och med 55 år. I utbildningskategorin motsvarar “Grundskola”: Grundskola, realskola, folkskola eller liknande. Gymnasialkategorin innefattar två-, tre- eller fyraåriga gymnasieutbildningar och fackskolor. Eftergymnasial utbildning motsvarar universitets- eller högskoleutbildningar. Inkomstvariabeln har, som vi nämnt ovan, 340tkr som medianvärde och 98,8 procent av respondenterna i vårt datamaterial hade inkomst under 1 miljon om året. I variabeln “utlandsfödd” syns en snedfördelning där antalet svenskfödda är större i stickprovet jämfört med populationen i helhet.

5.3 Resultat

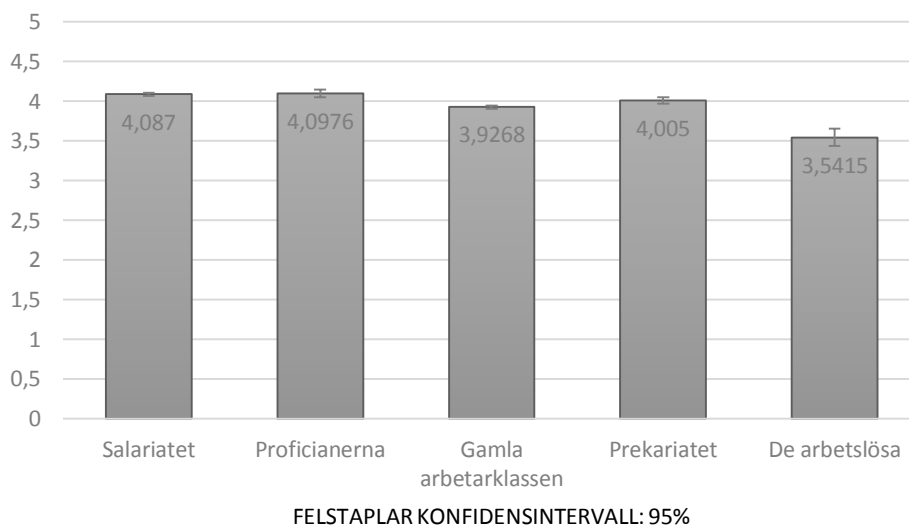
För att besvara vår forskningsfråga om hur stress och ohälsa yttrar sig hos de klasser som Guy Standing beskriver har vi som ovan påvisat valt två olika beroendevariabler, dels stresskalan, dels självskattad hälsa. Resultaten av analyserna av dessa variabler presenteras i följande avsnitt.

5.3.1 Utfallen på stress och självskattad hälsa motsäger hypotesen

Figur 1: Medelvärden stresskalan

Figur 2: Medelvärden självskattad hälsa

En jämförelse av medelvärden mellan grupperna utifrån stresskalan når statistisk signifikans $F(4,15826)=10.906$ $p<.001$ (se Bilaga 2). Medelvärdesanalysen är grafiskt illustrerad som ett medelvärdesdiagram ovan (Figur 1).

Skillnaderna är förvisso signifikanta, men de är små. Det är svårt att säga vad en meningsfull skillnad är på en sådan här skala, men vårt resultat visar alltså på högst nivåer av stress bland de arbetslösa och lägst hos proficianerna, och att den gamla arbetarklassen upplever mer stress än prekariatet. Skillnaden mellan den minsta och den mest stressade gruppen är ≈ 0.15 . Skillnaderna är små och de följer inte de mönster som hypotesen förutsåg.

Medelvärdesanalysen förmår oss därmed att ifrågasätta hypotesen att den standianska klassindelningen är meningsfull för att förstå nivåer av stress i en stor population.

En jämförelse av medelvärden mellan grupperna utifrån självskattad hälsa når statistisk signifikans $F(4, 15790, =61,965) p < .001$ (se Bilaga 2). Medelvärdesanalysen är grafiskt illustrerad som ett medelvärdesdiagram ovan (Figur 2).

Vi kan notera även här att resultaten förvisso är signifikanta men att skillnaderna är små mellan grupperna. De skillnader som finns följer inte heller det förväntade mönstret. Skillnaden mellan den grupp som känner mest stress kontra den grupp som känner minst stress är ungefär 0,5. Att de arbetslösa sticker ut och skiljer sig mest från de andra grupperna ett intressant empiriskt resultat i sig men bidrar ej till att svara på vårt syfte om Guy Standings klassindelning är meningsfull för att beskriva klassammansättningen i det samtida arbetslivet, utan faller därmed utanför uppsatsens ramar. Självskattad hälsa följer inte i övrigt den standianska klassindelningens hierarkiska mönster. Förvisso skattar de arbetslösa sin hälsa lägst, men i övrigt går tendensen i närmast motsatt riktning mot vad den initiala hypotesen gjorde gällande då effekten på hälsa av att tillhöra den gamla arbetarklassen är att individen får en lägre nivå av hälsa jämfört med prekariatet, likaså har proficianerna aningen högre nivåer av hälsa än salariatet. Den standianska klassindelningen ter sig inte meningsfull för att förstå nivåer av självskattad hälsa i populationen vi här undersöker.

Vi föranleds därmed att ifrågasätta hypotesen även vad det gäller självskattad hälsa. Sammantaget säger våra medelvärdesanalyser att vi har anledning att vara skeptiska mot hypotesen att standiansk klass leder till olika utfall i hälsa och stress.

5.3.2 Den standianska klassindelningen mer meningsfull för att beskriva extremfallen?

Medelvärdesanalysen ovan klargjorde att skillnaderna mellan grupperna i det standianska klasschemat är liten. Vi ville dock se om en eventuell skillnad ändå kunde fångas i en analytisk metod som tar större hänsyn till spridning av värden inom grupperna. I tabell 4 nedan syns en korstabulering på resultatet av medelvärden på stressskalan efter standiansk klass. I gruppen med de högsta stressvärdena ses en fördelning som följer hypotesen, nämligen att den standianska klassindelningen genererar olika utfall på stress enligt de mönster som hypotesen förutsåg. Dessa resultat skall dock tolkas med stor försiktighet eftersom gruppen med medelvärden över 3 endast utgör 3,6% av den totala populationen. Det

empiriska värdet av detta fynd är därmed mycket begränsat. Vi kan inte hävda att denna fördelning stärker hypotesen då de allra flesta respondenter ändå befinner sig i gruppen med stressvärden på under 3. En möjlig tolkning av resultatet är att den standianska klassindelningen genererar olika utfall i de mer extrema fallen, men ett sådant påstående kräver dock en mer stringent empirisk prövning och faller utanför ramen för vår forskningsfråga. En liknande korstabulering på självskattad hälsa har genomförts, men inget av intresse framkom. Chi2 test på dessa visade $p < .001$. Dessa tabeller finns i bilaga 2.

Tabell 4: Korstabulering stresskalan / standiansk klass

	Salariatet	Proficianerna	Gamla arbetarklassen	Prekariatet	De arbetslösa	Total
Stresskalan						
Medelvärde 1 - 1,99	69,90%	76,40%	71,00%	74,70%	66,20%	71,20%
Medelvärde 2 - 2,99	27,00%	20,20%	25,10%	21,00%	29,20%	25,20%
Medelvärde 3 - 4	3,20%	3,40%	3,90%	4,30%	4,60%	3,60%
Total	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

5.3.3 Konstanthållande av andra faktorer befäster avfärdandet av hypotesen

För att ytterligare undersöka relationen mellan standiansk klasstillhörighet och stressnivå konstruerades ett antal linjära regressionsmodeller. De enkla regressionsmodellerna (med endast en beroendevariabel - standiansk klass - nedan benämnda som Modell 1) säger i sig inte mycket mer än medelvärdesanalyserna. Dock får vi ut en signifikansnivå på varje enskild klass, något som inte är lika lätt med de etablerade signifikanstester som finns för medelvärdesanalys. Vidare får vi en uppfattning om modellens förklaringsvärde genom bestämningskoefficienterna. I de multipla regressionsmodellerna kontrollerar vi för ett antal andra aspekter som vi hypotiserade skulle ha betydelse för utfallen. Dessa hypoteser baserades på resultaten från tidigare forskning kring hälsa och prekaritet samt på teoretiska utsagor från Standing. Vi valde att kontrollera samband mot variablerna för ålder, inkomst, födelseland, kön och utbildningsnivå. Tabell 5 och 6 nedan visar samtliga

regressionsmodeller.³ Signifikanta resultat har markerats med asterisk. Eftersom vårt stickprov är stort har vi valt att anse resultat som uppnår signifikans på 99,9% nivån som statistiskt skilda från slumpen.

I tabell 5 (beroendevariabel: stress) modell 1 bekräftas bilden från medelvärdesanalysen. Stressnivån följer inte det mönster hypotesen antog. Statistiskt signifikanta resultat uppnås förvisso för prekariatet, proficianerna och salariatet (som vi kan tolka intercept som i denna modell). Men, som ovan påvisats, är de skillnader som finns inte i enlighet med hypotesen. Vidare är modellens förklaringsvärde endast 0,03%. En mycket liten andel av den totala variansen i stressnivå kan förklaras genom standiansk klasstillhörighet. Även om vi här analyserar sociala fenomen och därmed inte kan räkna med att förklara hela eller ens stora delar av varianserna hos våra beroendevariabler (Jmf. Djurfeldt et.al. 2013:344), så förklaras en såpass liten andel av den totala variansen av våra modeller att vi föranleds att förkasta hypotesen att den standianska klassindelningen genererar relevanta skillnader i nivåer av stress.

I tabell 6 (beroendevariabel självskattad hälsa) modell 1 är bilden densamma, och bekräftar vårt avfärdande av hypotesen från medelvärdesanalysen. Statistiskt signifikanta skillnader uppstår förvisso i samtliga grupper utom proficianerna, men skillnaderna följer inte det förväntade mönstret, samt är små. Värt att notera i denna tabell är att arbetslösa får avsevärt lägre värde än de andra grupperna. Bestämningkoefficienten är också här låg, 1,5% av variansen i självskattad hälsa kan förklaras av standiansk klasstillhörighet. Även vad gäller självskattad hälsa förstärkts vårt argument för att förkasta hypotesen att klasstillhörighet i

---

³ Vi har kontrollerat residualernas fördelning för samtliga modeller, och dessa är *inte* normalfördelade. Med tanke på de låga bestämningkoefficienterna vore det närmast märkligt om modellerna genererat normalfördelade residualer. Då vi i denna studie konstaterar att vi inte lyckats påvisa något samband mellan standiansk klass och hälsa menar vi att de formella matematiska kraven per definition blir lägre på våra modeller. Hade vi hävdats att vi funnit ett samband skulle vi behöva tydligt påvisa att regressionsmodellens samtliga teoretiska kriterier vore uppfyllda, men i detta fall är vår slutsats ingen annan än att en regressionsmodell inte kan fånga något samband, varför det inte är av någon betydelse att residualerna inte uppnår normalfördelning i detta fall.

den standianska klassindelningen genererar relevanta skillnader i utfall av den linjära regressionsmodellen.

Som ovan nämnts, valde vi att gå vidare och konstanthålla ett antal andra faktorer som kan tänkas spela roll för sambanden, för att ytterligare försäkra oss om att vårt beslut att förkasta hypotesen var empiriskt riktigt. *Ålder* fördes in som kontrollvariabel då Guy Standing (2013:102ff) menar att prekarisering drabbar unga i särskild hög grad. Ett konstanthållande av ålder skulle eventuellt blottlägga en effekt som skulle legat dold bakom stickprovets relativt höga medelålder. I modell 2 används ålder som kontrollvariabel. Inget avgörande händer med originalsambandet (standiansk klass och stress respektive självskattad hälsa) i någon av analyserna. I tabell 5 (beroendevariabel: stress) höjs bestämningskoefficienten något vilket tyder på att ålder kan ha en självständig effekt på stress, något som dock faller utanför vår uppsats intresseområde.

Lim *et al.* (2015) resultat (se avsnitt 3) visade ett samband mellan prekärt anställningsförhållande och sämre självskattad hälsa. Deras slutsats var också att inkomst hade en modererande roll, varför vi införde kontrollvariabeln *inkomst*. Dessa är benämnda som modell 3 i nedanstående tabeller. Inte heller här händer det något avgörande med vårt originalsamband, och utslaget på inkomst är i sig mycket litet.

Födelseland fördes in som variabel då migrantarbetare anses vara särskilt utsatta för prekarisering (Standing 2013:137ff). Problem med att försöka fånga denna aspekt med hjälp av en dikotom variabel som mäter utlandsfödd eller ej, diskuteras ovan under avsnittet 4.7. Dessa är benämnda som modell 4 i nedanstående tabeller. Inget avgörande med originalsambandet händer vid kontroll för födelseland i någon av de två beroende variablerna.

Kön fördes in som kontrollvariabel eftersom vi i tidigare empiriska studier på prekarisering och hälsa sett författare som skyttat könsskillnader och efterfrågat mer forskning (jmf. Menéndez *et al.*, 2007). Standing (2013:94ff) menar också att kvinnor utsätts för särskild risk att hamna i prekariatet. Dessa modeller (5) förändrar inte heller originalsambandet på något meningsfullt sätt.

Utbildningsnivå infördes som kontrollvariabel då Ek *et al.* (2014) menar att relationen mellan prekariatet och psykisk ohälsa påverkas av utbildningsnivå. I modell 6 är utbildningsnivå konstanthållet, och inga meningsfulla förändringar av resultatet förelåg. Slutligen genomfördes samlade modeller där samtliga hypotiserade påverkansfaktorer

kontrollerades för, nedan benämnda modell 7. Vi fann inte heller där något av direkt empiriskt intresse vad gäller vårt originalsamband i dessa modeller.

Tabell 5: Regressionsmodeller beroendevariabel stress

	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5	Modell 6	Modell 7
(Konstant)	1,716*	2,226*	1,833*	1,710*	1,648*	1,744*	2,189*
Profician (ref: salariat)	-0,111*	-0,056	-0,108*	-0,110*	-0,089*	-0,100*	-0,034
Gammal arbetarklass (ref: salariat)	-0,027	-0,031*	-0,074*	-0,028	-0,043*	0,01	-0,049*
Prekariat (ref: salariat)	-0,061*	-0,057*	-0,125*	-0,061*	-0,072*	-0,03	-0,077*
Arbetslös (ref: salariat)	0,032	0,031	-0,018	0,031	0,026	0,065*	0,02
Ålder	-	-0,01*	-	-	-	-	-0,010*
Inkomst	-	-	-2,345E-7*	-	-	-	-7,667E-8
Utlandsfödd	-	-	-	0,099*	-	-	0,106*
Kvinna	-	-	-	-	0,131*	-	0,112*
Grundskola (ref: eftergymnasial)	-	-	-	-	-	-0,140*	-0,034
Gymnasiet (ref: eftergymnasial)	-	-	-	-	-	-0,076*	-0,03*
N	15831	15831	15831	15831	15831	158224	158224
r2	0,003	0,037	0,007	0,005	0,015	0,009	0,051

*p < 0.001

Tabell 6: Regressionsmodeller beroendevariabel självskattad hälsa

	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5	Modell 6	Modell 7
(Konstant)	4,087*	4,191*	3,934*	4,092*	4,065*	4,107*	4,003*
Profician (ref: salariat)	0,011	0,022	0,006	0,009	0,017	0,018	0,031
Gammal arbetarklass (ref: salariat)	-0,16*	-0,161*	-0,098*	-0,159*	-0,165*	-0,135*	-0,075*
Prekariat (ref: salariat)	-0,082*	-0,081*	0,003	-0,082*	-0,085*	-0,061	0,03
Arbetslös (ref: salariat)	-0,545*	-0,546*	-0,480*	-0,545*	-0,547	-0,523*	-0,453*
Ålder	-	-0,002*	-	-	-	-	-0,002*
Inkomst	-	-	3,084E-7*	-	-	-	3,688E-7*
Utlandsfödd	-	-	-	-0,085*	-	-	-0,087*
Kvinna	-	-	-	-	0,042	.	0,058*
Grundskola (ref: eftergymnasial)	-	-	-	-	-	-0,056*	-0,043
Gymnasiet (ref: eftergymnasial)	-	-	-	-	-	-0,089*	-0,056
N	15795	15795	15795	15795	15795	15788	15788
r2	0,015	0,016	0,019	0,016	0,016	0,017	0,023

*p < 0.001

Sammantaget kan vi alltså säga att vårt förkastande av hypotesen håller även när vi kontrollerar för andra faktorer som vi antagit kunde ha inverkan på beroendevariablerna. Detta icke-resultat förstärker alltså avsevärt vårt argument för att förkasta hypotesen att standiansk klasstillhörighet genererar olika utfall på stress och självskattad hälsa. Standiansk klasstillhörighet genererar inte olika utfall på stress och självskattad hälsa hos den svenska arbetskraften år 2014.

5.4 Sammanfattning av resultat

I den studerade populationen kan vi inte belägga något samband mellan standiansk klasstillhörighet och vare sig stress eller självskattad hälsa. Detta icke-samband kvarstår även när vi kontrollerar för ålder, inkomst, födelse land, kön samt utbildningsnivå. Detta får oss att förkasta hypotesen att klasstillhörighet i det standianska klasssystemet påverkar utfall på stress och självskattad hälsa i dagens Sverige. Vad detta kan bero på och vad det ger för implikationer för den standianska klassindelningens empiriska och teoretiska relevans kommer vi att diskutera i nästföljande avsnitt.

6. Analys och avslutande diskussion

Vi kommer i det följande att diskutera möjliga förklaringsmodeller till vårt nollsamband. Dessa förklaringar skall ses som hypoteser, och möjligen förslag på vidare forskning. Vidare kommer vi redogöra vad resultatet betyder för gångbarheten i Guy Standings klassbegrepp samt ge förslag på upplägg för vidare forskning kring flexibla arbetsvillkor och ohälsa.

6.1 Möjliga förklaringar till nollsambandet

I vårt resultat har vi inte kunnat visa på något samband mellan standiansk klasstillhörighet och utfall på självskattad hälsa och stress. Vi kan inte med säkerhet belägga vad detta beror på. Men vi kommer i det nedanstående att resonera kring resultaten utifrån begreppen *varieties of capitalism*, *välfärdsregimer*, och *komodifiering av arbete*.

Guy Standing lägger stor vikt vid globaliseringen, och dess harmoniserande effekter. Vi menar att detta kan riskera att hans analyser därmed inte fångar olika funktionssätt som kapitalismen har. Även om globaliseringsprocessen har haft harmoniserande effekter på ekonomiers funktionssätt, menar vi att Standing verkar ta otillräcklig hänsyn till skillnader mellan olika kapitalistiska system.

Hall och Soskice (2001) beskriver kapitalismens skilda organisationstyper, *Varieties of Capitalism*. De menar att kapitalismen endera fungerar som olika variationer av *Liberal Market Economy*, LME eller som *Coordinated Market Economy*, CME. Utifrån uppdelningen CME/LME kommer länder också att hantera globaliseringen på olika vis.

Den svenska marknadsmodellen liknar idealtypen CME i denna typologi. Sådana arbetsmarknader kännetecknas av en större anställningstrygghet och högre facklig anslutningsgrad. Denna analysmodell kan eventuellt bidra till en förklaring till varför Standings klassschema inte visar några relevanta skillnader mellan grupperna vad gäller utfallet på stress och självskattad hälsa i vår studie. En CME med sina fasta institutioner och interventionistiska arbetsmarknadspolitik, torde rimligtvis kunna generera mindre oro och anomi än en ekonomi organiserad som LME. För att utröna detta krävs dock vidare empirisk prövning.

Esping-Anderssens (1990) typologi liberal/konservativ/socialdemokratisk välfärdsregim klarlägger att det är en skillnad i graden av kommodifiering beroende på välfärdsstatens omfattning och inriktning. Det skulle således kunna vara så att en *socialdemokratisk* välfärdsstat, såsom den svenska, är så pass trygg i sig för medborgarna att de inte upplever ökad stress eller ohälsa av att befinna sig i en prekär arbetsmarknadssituation. Utryckt med andra ordalag: en välfärdsstat där arbetet är så pass avkommodifierat av sociala trygghetssystem, skapar människor som klarar av prekära arbetssituationer. Å andra sidan har Furåker (2005) fastslagit att även i en utvecklad välfärdsstat så avkommodifieras arbetet inte fullt ut. Detta visar att vidare forskning behövs kring kommodifiering och avkommodifiering av arbetskraft i välfärdsstater och dess samband med individers hälsotillstånd.

6.2 Slutdiskussion

Standing menar att prekariatet är oroat, vredesfullt, alienerat och anomiskt (Standing 2013:36ff, 2009:113). Standiansk klasstillhörighet ger emellertid inte olika utfall i nivåer av självskattad hälsa och stress i vår studie. Att det svenska prekariatet inte känner mer stress eller skattar sin hälsa sämre än de andra grupperna betyder därmed, menar vi, att den standianska klassindelningen missar något. Det kan vara som diskuteras ovan, att en prekär tillvaro i en svensk välfärdsstat är så pass trygg, att oron och anomin uteblir. Vi menar dock att dessa känslor är en så pass bärande idé hos Standing att detta klassbegrepp inte kan anses vara helt och hållet empiriskt meningsfullt, i varje fall inte för att beskriva förhållandena i dagens Sverige.

Andra har kritiserat Standings klassbegrepp för att vara för brett och otydligt definierat (Flemming, 2014, Shaheed, 2011, Benassi 2012, Frase, 2013), för att osynliggöra det södra halvklotet (Munck, 2013), eller för att sakna en marxistisk grundförståelse av klassrelationer (Beiler 2013, implicit även Munck 2013). Vi har empiriskt åskådliggjort ytterligare en svaghet, eftersom den standianska klassindelningen inte heller generar olika nivåer av stress och självskattad hälsa bland grupperna.

Vi har ovan diskuterat möjligheten att vårt noll samband kan förklaras med det faktum att Sverige kan klassificeras som en *CME* i Hall och Socikes typologi, samt som en *socialdemokratisk* välfärdsstat i Esping-Anderssens typologi. Vår hypotes är att otrygghetens konsekvenser är olika beroende dels på den nationella kapitalismens

institutionella kontext (CME/LME), dels beroende på vilken *välfärdsregim* som råder. Denna hypotes skulle behöva prövas empiriskt.

Slutsatsen är att det standianska klassbegreppet har uppenbara brister som empiriskt begrepp. En invändning skulle kunna vara att det standianska klassbegreppet inte skall förstås som ett empiriskt begrepp att prövas i regressionsanalyser, utan snarare som ett analytiskt begrepp nyttigt för att förstå tendenser i utvecklingen i det globaliserade samhället. Vi motsätter oss en sådan argumentation. Samhällsvetenskap måste också kunna prövas mot en korresponderande omvärld. Detta betyder inte att vi underkänner hela Standing's förståelse av arbetsvillkorens förändringar i den sentida kapitalismen. Det kan i allra högsta grad vara vetenskapligt relevant att utpeka tendenser som (ännu) inte är empiriskt mätbara.

För att mer ingående studera hur det flexibla arbetslivet påverkar hälsan, menar vi att det skulle vara meningsfullt att ta hänsyn till i vilken grad arbetet är kommodifierat i olika nationella kontexter. En studie som tar i beaktan olika grad av kommodifiering skulle förmodligen ge empiriskt intressanta resultat. Vi har påtalat hur vi anser att Standing i otillräcklig grad iakttar nationella skillnader i sin analys. Enligt Standing har arbetet *återkommodifierats* under *den globala omdaningen*. Det är möjligt att en sådan process pågår, men den ser högst sannolikt olika ut i olika varianter av kapitalistiska system.

I vår studie kunde vi se att skillnader i värden på självs kattad hälsa i gruppen arbetslösa jämfört med de andra grupperna (se Figur 2). Arbetslösa är en grupp vars arbetskraft i högsta grad är kommodifierad, då dessa har ett starkt tryck att sälja sin arbetskraft för att klara sin försörjning. Vi kan inte i denna studie vidare utreda frågan huruvida arbetsmarknadens institutionella kontext förändrar utfallet av känslor av oro och anomi hos prekära arbetare och grupper som står utanför arbetsmarknaden. För att vidare utreda frågan skulle det krävas vidare studier i frågan. En sådan studie skulle således kunna dela in olika grupper, inte efter kontraktuell-juridisk nivå av anställningstrygghet, inte heller efter självupplevd trygghet, utan efter kommodifieringsgrad av arbetet. Ett utvecklande av en generellt gångbar kommodifieringstypologi skulle kunna fylla syftet att undersöka olika grupper av löntagares hälsa i arbetslivet, som tar hänsyn till olika nationella kontexter.

Referenser

Aneshensel, Carol S. (2002). *Theory-based data analysis for the social sciences*. Thousand Oaks, Calif.: Pine Forge Press

Benassi, C 2012, 'The Precariat: The New Dangerous Class - By Guy Standing', *British Journal Of Industrial Relations*, 50, 4, pp. 810-811, Business Source Complete, EBSCOhost, viewed 12 December 2015.

Bieler, A 2013, 'Book review: The Precariat: The New Dangerous Class, by Guy Standing', *Capital & Class*, 37, 2, pp. 322-325, Business Source Complete, EBSCOhost, viewed 12 December 2015.

Bohle, P, Quinlan, M, & Mayhew, C 2001, 'The Health and Safety Effects of Job Insecurity: An Evaluation of the Evidence', *Economic & Labour Relations Review* (University Of New South Wales), 12, 1, p. 32, Supplemental Index, EBSCOhost, <Hämtad 12 November 2015>

Djurfeldt, Göran, Larsson, Rolf & Stjärnhagen, Ola (2010). *Statistisk verktygslåda 1: samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Durkheim, Émile (2012). I Tarde, Gabriel de, Durkheim, Émile & Weber, Max (red. Kullenberg, Christoffer). *Tre klassiska texter*. Göteborg: Korpen koloni

Ek, E, Sirviö, A, Koiranen, M, & Taanila, A 2014, 'Psychological Well-Being, Job Strain and Education Among Young Finnish Precarious Employees', *Social Indicators Research*, 115, 3, pp. 1057-1069, SocINDEX with Full Text, EBSCOhost, viewed 12 November 2015.

Esping-Andersen, Gøsta (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Cambridge: Polity

Fleming, D 2014, 'Guy Standing (2009) *Work after Globalization. Building Occupational Citizenship*, *Nordic Journal Of Working Life Studies*, 4, 1, pp. 75-80, Academic Search Complete, EBSCOhost, viewed 12 December 2015.

Frase, P 2013, 'The Precariat: A Class or a Condition?', *New Labor Forum* (Sage Publications Inc.), 22, 2, pp. 11-14, Business Source Complete, EBSCOhost, viewed 12 December 2015.

Furåker, Bengt, Håkanson, Kristina & Karlsson, Jan Ch. (2007). *Reclaiming the concept of flexibility* p. 1-17. I *Flexibility and stability in working life*. Red: Furåker, Bengt, Håkanson, Kristina & Karlsson, Jan Ch. Basingstoke: Palgrave Macmillian

Furåker, Bengt (2005). *Sociological perspectives on labor markets*. New York; Basingstoke: Palgrave Macmillan

Hall, Peter A & Soskice, David (2001) *An introduction to varieties of capitalism* p. 1 -71. I Hall, Peter A & Soskice, David (red). *Varieties of capitalism: the institutional foundations of comparative advantage*. Oxford: Oxford University Press

Jonsson, Dan (2007). *Flexibility, stability and related concepts* p. 30-42. I *Flexibility and stability in working life*. Red: Furåker, Bengt, Håkanson, Kristina & Karlsson, Jan Ch. Basingstoke: Palgrave Macmillian

Karlsson, Jan Ch. (2007). *For whome is flexibility good and bad?* p. 18-30. I *Flexibility and stability in working life*. Red: Furåker, Bengt, Håkanson, Kristina & Karlsson, Jan Ch. Basingstoke: Palgrave Macmillian

Kim, M, Kim, C, Park, J, & Kawachi, I 2008, 'Is precarious employment damaging to self-rated health? Results of propensity score matching methods, using longitudinal data in South Korea', *Social Science & Medicine*, 67, 12, pp. 1982-1994, SocINDEX with Full Text, EBSCOhost, viewed 12 November 2015.

Lewchuk, W, Clarke, M, & de Wo, A 2008, 'Working without commitments: precarious employment and health', *Work, Employment & Society*, 22, 3, pp. 387-406, SocINDEX with Full Text, EBSCOhost, <Hämtad 12 November 2015>

Lim, H, Kimm, H, & Song, I 2015, 'The Relationship between Employment Status and Self-rated Health among Wage Workers in South Korea: The Moderating Role of Household Income', *Health & Social Work*, 40, 1, pp. 26-33, SocINDEX with Full Text, EBSCOhost, viewed 12 November 2015

Menéndez, M, Benach, J, Muntaner, C, Amable, M, & O'Campo, P 2007, 'Is precarious employment more damaging to women's health than men's?', *Social Science & Medicine*, 64, 4, pp. 776-781, SocINDEX with Full Text, EBSCOhost, viewed 12 November 2015.

Munck, R 2013, 'The Precariat: a view from the South', *Third World Quarterly*, vol. 34, no. 5, pp. 747-762. Available from: 10.1080/01436597.2013.800751. [12 December 2015].

Nishikitani, M, Tsurugano, S, Inoue, M, & Yano, E 2012, 'Effect of unequal employment status on workers' health: Results from a Japanese national survey', *Social Science & Medicine*, 75, 3, pp. 439-451, SocINDEX with Full Text, EBSCOhost, viewed 12 November 2015.

Quinlan, M 2013, 'Precarious and hazardous work: the health and safety of merchant seamen 1815–1935*', *Social History*, 38, 3, pp. 281-307, SocINDEX with Full Text, EBSCOhost, viewed 12 November 2015.

SCB (2015) http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Arbetsmarknad/Arbetskraftsundersokningar/Arbetskraftsundersokningarna-AKU/23265/23272/Tvarsnittsdata---originalvarde-nej-sasongsrensad/262724/ <Hämtad 2015-12-15>

Shaheed, Z 2011, 'The precariat: The new dangerous class. By Guy STANDING', *International Labour Review*, 150, 3-4, pp. 461-469, Business Source Complete, EBSCOhost, viewed 12 December 2015.

SLOSH, 2015, The Swedish Longitudinal Occupational Survey of Health, www.slosh.se (hämtad 2015-12-01)

Standing, Guy (2009). *Work after globalization: building occupational citizenship*. Cheltenham: Edward Elgar

Standing, Guy (2013). *Prekariatet: den nya farliga klassen*. Göteborg: Daidalos

Bilagor

1. Stresskalan
2. Kompletterande tabeller och diagram vad gäller resultatet

Bilaga 1: Stresskalan

Jag har dagar då jag känner mig uppvarvad hela tiden.

Jag har dagar då jag känner mig mycket pressad, på gränsen av vad jag klarar av.

Jag har svårt att slappna av på fritiden.

Jag är ofta spänd.

Jag har ofta oroande tankar.

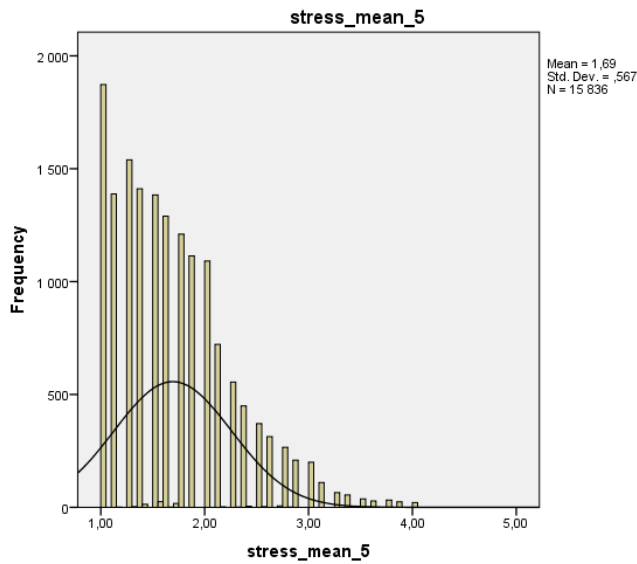
Jag är ofta rastlös.

Jag känner mig inte utvilad när jag har tagit det lugnt ett par dagar.

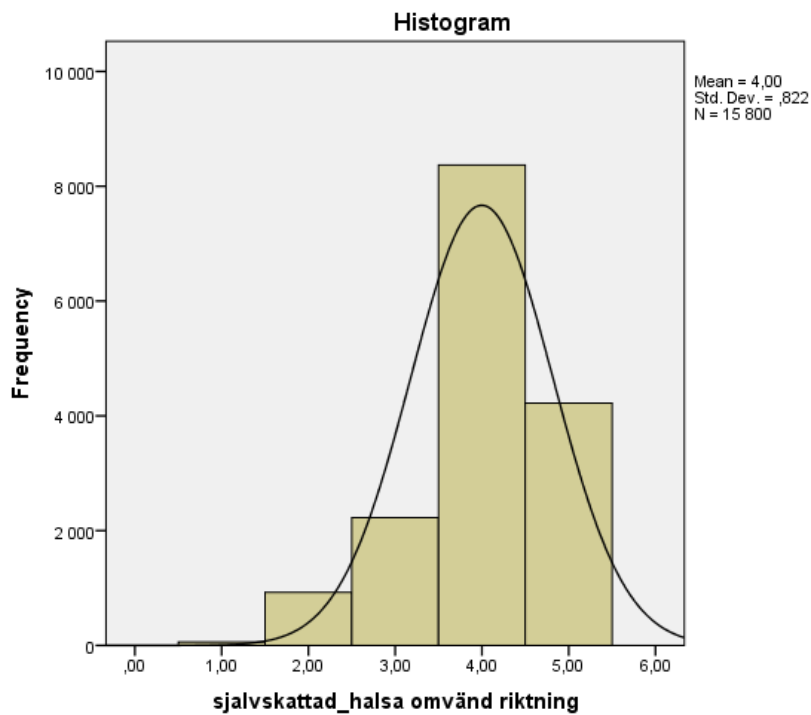
Jag har dagar då jag hela tiden känner mig stressad.

Bilaga 2: Kompletterande tabeller och diagram vad gäller resultatet

Histogram stresskalan

Histogram självskattad hälsa

Medelvärdesanalys stresskalan med ANOVA:

Report

stress medelvärden

Standings klassindelning	Mean	N	Std. Deviation
Salariatet	1,7161	6075	,54727
Proficianerna	1,6050	945	,56256
Gamla arbetarklassen	1,6894	6864	,57561
Prekariatet	1,6550	1598	,58876
De arbetslösa	1,7480	349	,62487
Total	1,6924	15831	,56734

ANOVA Table

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
stress medelvärden *	Between Groups (Combined)	14,006	4	3,502	10,906	,000
Standings klassindelning	Within Groups	5081,302	15826	,321		
	Total	5095,308	15830			

Medelvärdesanalys självskattad hälsa med ANOVA:

Report

sjalvskattad_halsa omvänd riktning

Standings klassindelning	Mean	N	Std. Deviation
Salariatet	4,0870	6070	,78081
Proficianerna	4,0976	943	,79611
Gamla arbetarklassen	3,9268	6847	,83159
Prekariatet	4,0050	1586	,83306
De arbetslösa	3,5415	349	1,03481
Total	3,9979	15795	,82189

ANOVA Table

			Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
sjalvskattad_halsa omvänd riktning * Standings klassindelning	Between Groups	(Combined)	164,886	4	41,222	61,965	,000
	Within Groups		10504,045	15790	,665		
	Total		10668,931	15794			

Korstabulering med chi2 beroendevariabel stress

Stress medelvärde grupper 26 nov * Standings klassindelning Crosstabulation

			Standings klassindelning					Total
			Salariat et	Profician erna	Gamla arbetarkl assen	Prekariat et	De arbetslös a	
Stress medelvärde grupper 26 nov	1,00	Count	4245	722	4875	1194	231	11267
		Expected Count	4323,6	672,6	4885,1	1137,3	248,4	11267,0
		% within Standings klassindelning	69,9%	76,4%	71,0%	74,7%	66,2%	71,2%
	2,00	Count	1638	191	1724	336	102	3991
		Expected Count	1531,5	238,2	1730,4	402,9	88,0	3991,0
		% within Standings klassindelning	27,0%	20,2%	25,1%	21,0%	29,2%	25,2%
	3,00	Count	192	32	265	68	16	573
		Expected Count	219,9	34,2	248,4	57,8	12,6	573,0
		% within Standings klassindelning	3,2%	3,4%	3,9%	4,3%	4,6%	3,6%
Total	Count	6075	945	6864	1598	349	15831	
	Expected Count	6075,0	945,0	6864,0	1598,0	349,0	15831,0	
	% within Standings klassindelning	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	46,714 ^a	8	,000
Likelihood Ratio	47,676	8	,000
Linear-by-Linear Association	,494	1	,482
N of Valid Cases	15831		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 12,63.

Korstabulering med chi2 beroendevariabel självskattad hälsa

Stress medelvärde grupper 26 nov * Standings klassindelning Crosstabulation

		Standings klassindelning					Total	
		Salariat et	Proficia nerna	Gamla arbetark lassen	Prekaria tet	De arbetslö sa		
Stress medelvärde grupper 26 nov	1,00	Count	4245	722	4875	1194	231	11267
		Expected Count	4323,6	672,6	4885,1	1137,3	248,4	11267,0
		% within Standings klassindelning	69,9%	76,4%	71,0%	74,7%	66,2%	71,2%
	2,00	Count	1638	191	1724	336	102	3991
		Expected Count	1531,5	238,2	1730,4	402,9	88,0	3991,0
		% within Standings klassindelning	27,0%	20,2%	25,1%	21,0%	29,2%	25,2%
	3,00	Count	192	32	265	68	16	573
		Expected Count	219,9	34,2	248,4	57,8	12,6	573,0
		% within Standings klassindelning	3,2%	3,4%	3,9%	4,3%	4,6%	3,6%
Total	Count	6075	945	6864	1598	349	15831	
	Expected Count	6075,0	945,0	6864,0	1598,0	349,0	15831,0	
	% within Standings klassindelning	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	46,714 ^a	8	,000
Likelihood Ratio	47,676	8	,000
Linear-by-Linear Association	,494	1	,482
N of Valid Cases	15831		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 12,63.